

2003 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası endeksi 2002 yılında olduğu gibi dalgalı bir seyir izlemiştir. 2003 yılı Ocak ve Şubat aylarında ABD yardım paketi ve tezkere ile ilgili beklentilere bağlı olarak endeks kısmi olarak yükselirken, Mart ayında Irak savaşının etkisiyle yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Eylül ve Ekim aylarında ABD kredisinin onaylanması ile artan endeks, Kasım ayında terör olayları nedeniyle düşüş göstermiştir. Aralık ayında piyasalarda oluşan güven ortamı sonucu endeks yılın en yüksek seviyesine çıkmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası endeksi, 2002 yılı sonuna göre % 79,6 artmış ve yılı 18.625 puandan kapatmıştır.

3. Kamu Finansmanı

2003 yılı maliye politikasının temel önceliği, kamu kesimi harcamalarını kontrol altında tutarak faiz dışı kamu dengesinde sağlanan fazlanın daha da artırılması ve hedeflenen enflasyonla uyumlu gelirler politikasının yürütülmesi olarak belirlenmiştir. Maliye politikası GSMH'nin % 6,5'i oranında kamu sektörü faiz dışı fazlası verecek şekilde oluşturulmuştur. Bu hedefe ulaşabilmek için yıl içinde bazı ilave tedbirler alınmıştır. Gelir artırıcı ve harcama kısıcı önlemler uygulamaya konulmuş, yapısal düzenlemelere devam edilmiştir. Böylece 2003 yılında mali disiplini büyük ölçüde sağlanmıştır.

2002 yılında % 47 olan kamu gelirleri artış hızı, 2003 yılında % 30,3'e gerilemiş, toplam kamu gelirleri 112.462 trilyon TL olmuştur (Tablo 69).

Tablo 69: Kamu Kesimi Gelirleri

	(Cari Fiyatlarla, Trilyon TL)											
				Değişim (%)		Pay (%)			GSMH'ya Oranlar (%)			
	2001	2002	2003 (1)	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	
Vergiler	47.921	66.105	94.734	37,9	43,3	81,6	76,6	84,2	27,2	24,0	26,6	
- Vasıtasız	18.501	22.221	29.154	20,1	31,2	31,5	25,7	25,9	10,5	8,1	8,2	
- Vasıtalı	28.746	42.543	62.191	48,0	46,2	49,0	49,3	55,3	16,3	15,5	17,4	
- Servet	674	1.342	3.388	99,1	152,5	1,1	1,6	3,0	0,4	0,5	0,9	
Vergi Dışı Normal Gelirler	3.894	8.402	8.889	115,8	5,8	6,6	9,7	7,9	2,2	3,1	2,5	
Faktör Gelirleri	9.573	20.178	19.549	110,8	-3,1	16,3	23,4	17,4	5,4	7,3	5,5	
Sosyal Fonlar	-4.307	-8.837	-13.879	105,2	57,1	-7,3	-10,2	-12,3	-2,4	-3,2	-3,9	
Toplam	57.082	85.848	109.293	50,4	27,3	97,2	99,5	97,2	32,3	31,2	30,6	
Özelleştirme Gelirleri	1.618	456	3.169	-71,8	594,5	2,8	0,5	2,8	0,9	0,2	0,9	
Toplam Gelir	58.700	86.304	112.462	47,0	30,3	100,0	100,0	100,0	33,3	31,4	31,5	

Kaynak: DPT, DİE

(1): Geçici

Toplam kamu gelirlerinin çok önemli bir kısmını oluşturan vergi gelirlerinin 2002 yılında % 37,9 olan artış hızı, 2003 yılında % 43,3'e yükselmiş ve 94.734 trilyon TL'lik vergi geliri toplanmıştır. 2002 yılında % 115,8 artan vergi dışı normal gelirler, 2003 yılında % 5,8'lik artışla 8.889 trilyon TL'ye yükselirken, 2002 yılında % 110,8 artış gösteren faktör gelirleri 2003 yılında % 3,1'lik düşüşle 19.549 trilyon TL'ye gerilemiştir.

2003 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman dengelerini düzeltmeye yönelik birtakım tedbirler alınmıştır. Ancak BAĞ-KUR'un prim tahsilat oranının düşmesi, sosyal destek ödemesinin getirdiği yük ve sağlık giderlerindeki artışın etkisiyle sosyal güvenlik kuruluşlarının açıklarındaki artış 2003 yılında da devam etmiştir. 2002 yılında % 105,2 olan sosyal fonlar açığı artış hızı, 2003 yılında % 57,1 olmuş ve bu fonlar 13.879 trilyon TL açık vermiştir.

GSMH içinde toplam kamu gelirlerinin payı bir önceki yıla göre 0,1 puanlık artışla % 31,5'e yükselmiştir. Vergi gelirlerinin payı 2,6 puanlık artışla % 26,6'ya, özelleştirme gelirlerinin payı 0,7 puanlık artışla % 0,9'a, sosyal fonlardaki açığın payı 0,7 puanlık artışla % 3,9'a yükselirken, vergi dışı normal gelirlerin payı 0,6 puanlık düşüşle % 2,5'e, faktör gelirlerinin payı 1,8 puanlık düşüşle % 5,5'e gerilemiştir.

2002 yılında % 38,3 olan kamu harcamaları artış hızı, 2003 yılında % 18,5'e gerilemiş ve kamu kesiminde toplam 143.579 trilyon TL'lik harcama yapılmıştır. Toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payı 3,8 puanlık düşüşle % 40,3 olmuştur (Tablo 70).

Tablo 70: Kamu Kesimi Harcamaları

(Cari Fiyatlarla, Trilyon TL)											
				Değişim (%)		Pay (%)			GSMH'ya Oranlar (%)		
	2001	2002	2003 (1)	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Cari Harcamalar	23.141	34.827	44.192	50,5	26,9	26,4	28,7	30,8	13,1	12,7	12,4
Yatırım Harcamaları	9.825	17.221	16.111	75,3	-6,4	11,2	14,2	11,2	5,6	6,3	4,5
- Sabit Sermaye	11.300	17.320	16.774	53,3	-3,2	12,9	14,3	11,7	6,4	6,3	4,7
- Stok Değişmesi	-1.475	-99	-663	-93,3	569,7	-1,7	-0,1	-0,5	-0,8	0,0	-0,2
Transfer Harcamaları	51.794	67.235	82.317	29,8	22,4	59,1	55,5	57,3	29,3	24,4	23,1
- Cari Transferler (Net)	50.346	66.713	81.016	32,5	21,4	57,5	55,0	56,4	28,5	24,3	22,7
Bütçe Faiz Ödemeleri	41.062	51.871	58.609	26,3	13,0	46,9	42,8	40,8	23,3	18,9	16,4
- Sermaye Transferleri	1.448	522	1.301	-64,0	149,2	1,7	0,4	0,9	0,8	0,2	0,4
Stok Değişim Fonu	2.866	1.908	959	-33,4	-49,7	3,3	1,6	0,7	1,6	0,7	0,3
Toplam Harcama	87.626	121.191	143.579	38,3	18,5	100,0	100,0	100,0	49,7	44,1	40,3

Kaynak: DPT, DİE

(1): Geçici

2002 yılında % 50,5 artan cari harcamalar, 2003 yılında % 26,9'luk artışla 44.192 trilyon TL'ye yükselirken, toplam kamu harcamaları içindeki payı 2,1 puanlık artışla % 30,8'e yükselmiş, GSMH içindeki payı ise 0,3 puanlık düşüşle % 12,4'e gerilemiştir.

2002 yılında % 53,3 artan kamu kesimi sabit sermaye yatırımları, 2003 yılında % 3,2 düşmüş ve 16.774 trilyon TL'lik sabit sermaye yatırımı yapılmıştır. Kamu stoklarında 663 trilyon TL'lik düşüş olmuştur. Böylece 2002 yılında % 75,3 artan kamu kesimi yatırım harcamaları, 2003 yılında % 6,4 düşmüş ve kamunun yatırım harcamaları 16.111 trilyon TL olmuştur. Yatırım harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payı 3 puanlık düşüşle % 11,2'ye, GSMH içindeki payı da 1,8 puanlık düşüşle % 4,5'e gerilemiştir.

2003 yılında kamu kesimi transfer harcamaları % 22,4'lük artışla 82.317 trilyon TL'ye, bunun içinde yer alan bütçe faiz ödemeleri de % 13'lük artışla 58.609 trilyon TL'ye yükselmiştir. Transfer harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payı 1,8 puanlık artışla % 57,3'e yükselirken, GSMH içindeki payı da 1,3 puanlık düşüşle % 23,1'e, bütçe faiz ödemelerinin toplam kamu harcamaları içindeki payı 2 puanlık düşüşle % 40,8'e, GSMH içindeki payı da 2,5 puanlık düşüşle % 16,4'e gerilemiştir.

a. Konsolide Bütçe

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan erken genel seçim nedeniyle 2003 yılı bütçesi zamanında yürürlüğe girememiştir. Bu nedenle 2003 yılının ilk üç ayında geçici bütçe uygulamasına gidilmiştir. Geçici bütçede harcamalar 31,8 katrilyon TL, gelirler 18,3 katrilyon TL, bütçe açığı da 13,5 katrilyon TL olarak programlanmıştır. 31 Mart 2003 tarihinde de mali disiplinin sağlanmasını ve kamu borç stokunun sürdürülebilmesini öngören kamu sektörü faiz dışı fazla hedefi ile uyumlu 2003 bütçesi yayınlanmıştır. Bazı harcama kalemlerinde ortaya çıkan ilave ödenek ihtiyacını karşılamak amacıyla Ek Bütçe Kanunu çıkarılarak 22 Kasım 2003 tarihinde yayınlanmıştır.

2003 yılında konsolide bütçe harcamalarının 145.949,1 trilyon TL, konsolide bütçe gelirlerinin 100.782 trilyon TL olması öngörülmüştür. Bunun sonucunda bütçe dengesinin 45.167,1 trilyon TL açık vermesi, faiz dışı dengenin ise